

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ і КІРАЎНІЦВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР

№ 20 (570)

Субота, 22 чэрвеня 1946 года.

Цана 50 кап.

Дружба братніх літаратур

Жыццё ставіць перад савецкімі пісьменнікамі ўсё больш і больш складаных задач. Наша краіна, наш вялікі народ, які выйшаў пераможцам з найвялікшага выпрабавання вайны, патрабуюць ад савецкай літаратуры глыбокіх абгульненняў, мастацкага адлюстравання тых велічных падзей, сведкамі і ўдзельнікамі якіх мы з'яўляемся.

Выдатны якасці чалавека сацыялістычнай дзяржавы: гераізм, працавітасць, культура, перадавое навуковае ўспрыняццё рэчаіснасці, высокароднае пачуццё патрыятызма і любасці да радзімы, жыццёва-вядучы аптымізм і нізкая вера ў камуністычную будучыню ставяць яго перад светам у якасці жывога прыкладу для другіх народаў, у якасці правобразу новага чалавека.

Толькі вялікая, манументальная літаратура, літаратура, якая ўвасобіць найбагатшы сацыялістычны вопыт, здольная зладзіць гэтыя задачы.

У свой час заснавальнік савецкай літаратуры Аляксей Максімавіч Горкі пісаў:

«Рэчаіснасць — манументальная, яна даўно ўжо вярта шырокіх палотнішчаў, шырокіх абгульненняў у вобразы: наша крытыка павінна наставіць перад сабой пытанне: чым яна можа дапамагчы літаратуры і ці можа сучасны літаратар пры той тэхніцы, пры тых прыёмах, якімі ён валодае, ці можа ён даць гэтым абгульненням, гэтым сітэзам, ці не вярта пашукаць магчымасці спалучэння рэалізму і рамантызму ў нешта трэцяе, здольнае адлюстраванне гераічнага сучаснасць больш яркімі фарбамі, гаварыць аб ёй больш высокім і вартым яе тонам».

Гэтыя словы вялікага Горкага павінны заўсёды напамінаць пісьменніку аб яго «тэхніцы», яго «прыёмах», напамінаць аб неабходнасці высокага, вартага нашай рэчаіснасці, тону.

Аднак, зусім вядома, што для напісання высокамастацкіх твораў аднаго ўмельства недастаткова. Ад творцы мастацкіх каштоўнасцей, акрамя ўмельства, патрабуюцца і глыбокае веданне матэрыяла, здольнасці да філасофскага асэнсавання фактаў жыцця і іх мастацкага абгульнення. Але пісьменніку можа дапамагчы і вопыт народаў сваёй рэспублікі. Яго зрок павінен бачыць і

другія народы. Ён павінен вывучаць іх гісторыю і сучаснасць. Гэта пашырыць яго кругазгляд і даць магчымасць глыбей асэнсаваць і жыццё свайго народа. Эдуард Самуілянак на аснове вывучэння жыцця грузінскага народа стварыў выдатны раман «Будучыня». І калі мы чытаем гэты твор, мы разумеем, як шмат агульнага ў лёсе грузінскага і беларускага народаў.

Мы маем шырокае магчымасці ведаць усё нам неабходнае пра жыццё кожнага з братніх народаў Саюза ССР. Аднак, нават самая шырокая вусная і пісьмовая інфармацыя не можа замяніць пісьменніку асабістых назіранняў. І тым больш неабходна робіцца патрэба аднаўлення шчыльнай сувязі з пісьменнікамі братніх Украінскай і Грузінскай рэспублік, якія былі такой плённай да вайны і ўстанавлення такіх-жа сувязей з другімі рэспублікамі Савецкага Саюза.

Сістэматычныя паездкі нашых пісьменнікаў у братнія рэспублікі, наведванне буйнейшых будоўляў, лепшых калгасаў, лабараторый найбольш выдатных вучоных і розных устаноў культуры і мастацтва значна ўзбагацяць пісьменніку вопытам сацыялістычнага будаўніцтва ў братніх рэспубліках, дадуць ім шырокае магчымасці азнамлення з побытам і культурай народаў СССР. Гэтыя творчыя паездкі асабліва дапамогуць нашым маладым пісьменнікам глыбей і лепш зразумець і нашы ўласныя побыты.

Неабходна наладзіць больш шырокае асямненне працоўных, студэнцкай і вучнёўскай моладзі нашай рэспублікі з літаратурнай творчасцю пісьменнікаў іных савецкіх народаў, а нашы лепшыя мастацкія творы прапагандаваць там праз пераклады і выданні.

Трэба таксама ўстанавіць больш шчыльную сувязь паміж перадыпнамі выданнямі Саюзаў савецкіх пісьменнікаў братніх рэспублік, наладзіць абмен літаратурнымі матэрыяламі, больш шырока друкаваць у гэтых выданнях навіны мастацкай літаратуры. Усё гэта ў значнай ступені дапаможа беларускім савецкім пісьменнікам выкарыстаць патрабаванне М. Горкага — «гаварыць аб нашым жыцці, нашай гераічнай рэчаіснасці «больш высокім і вартым яе тонам».

Інфармацыйнае паведамленне аб паседжанні Вярхоўнага Савета РСФСР 20 чэрвеня 1946 года

20 чэрвеня, а 7 гадзіне вечара, у Крэмлi, у Вялікім Крэмлiўскім палацы адбылося адкрыццё VII сесіі Вярхоўнага Савета РСФСР.

За сталом старшні: Старшыня Вярхоўнага Савета РСФСР тав. Жданаў А. А., намеснікі Старшні таварышы Тынчароў А. Х., Сарычава М. В., Іванова П. І., Маўлютава М. З., Табакоў Н. Г. і Гідаеў С. Н.

З'яўленне ў домы членаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і членаў Урада Саюза ССР, членаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета РСФСР і членаў Урада РСФСР прысутныя сустрэкаюць бурнай, праягай авачыяй.

Сесію адкрывае Старшыня Вярхоўнага Савета РСФСР дэпутат Жданаў А. А.

Таварыш Жданаў гаворыць прамову, прысвечаную памяці Міхаіла Іванавіча Калініна.

«Таварышы дэпутаты! Нядаўна наша партыя і савецкі народ панеслі цяжкую страту. Смерць вырвала з нашых радоў Міхаіла Іванавіча Калініна. Цяжка ацаніць значэнне гэтай страты.

У асобе Міхаіла Іванавіча мы страцілі выдатнага дзяржаўнага і палітычнага дзеяча, аднаго з заснавальнікаў большзвіцкай партыі, палыміянага барацьбіта за вызваленне працоўных з-пад прыгнёту капітала і аднаго з самых буйных стваральнікаў савецкай дзяржавы.

Імя Міхаіла Іванавіча Калініна бязмежна дарагое ўсім савецкім людзям. Яно асабліва блізкае і дарагое вялікаму рускаму народу, выдатным прадстаўніком якога быў Міхаіл Іванавіч.

Шмат год Міхаіл Іванавіч знаходзіўся на чале Усерасійскага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта—Вярхоўнага органа Расійскай Савецкай Рэспублікі. Мудры, сардэчны кіраўнік, непарушына звязаны з працоўнымі, палыміяны патрыёт нашай Радзімы, ён здабыў сабе ўсенародную любоў. Яго прыклад самаадданнага служэння народу і найглыбейшай адданасці Радзіме заўсёды будзе жыць у пакаленнях і натхняць савецкіх людзей на самаахвярную працу ў імя далейшага ўмацавання Савецкай дзяржавы.

Прапаную ўшанаваць памяць Міхаіла Іванавіча Калініна ўстанавленнем.

Усе ўстаць.

Таварыш Жданаў затым абвясчае пералік пытанняў, унесеныя на разгляд VII сесіі Вярхоўнага Савета РСФСР.

Дэпутат Пігалеў Д. М. прапанаваў ўключыць унесеныя на разгляд Вярхоўнага Савета РСФСР пытанні ў парадак дня VII сесіі Вярхоўнага Савета РСФСР.

Вярхоўны Совет РСФСР адзінагалосна зацвярджае наступны парадак дня:

1. Пяцігадовы план аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі РСФСР на 1946—1950 г.г.

Уносіцца Советам Міністраў РСФСР.

2. Зацвярджэнне Дзяржаўнага бюджэта РСФСР на 1946 год і зацвярджэнне справядзачы аб выкананні Дзяржаўнага бюджэта РСФСР на 1945 год.

Уносіцца Советам Міністраў РСФСР.

3. Зацвярджэнне Указаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета РСФСР.

Уносіцца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета РСФСР.

З дакладам па пункту першаму парадаку дня сесіі — аб пяцігадовым плане аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі РСФСР на 1946—1950 г. г. — выступіў Старшыня Дзяржплана РСФСР тав. Дзягцяр Д. Д.

На гэтым першае паседжанне Вярхоўнага Савета РСФСР закрываецца.

НОВЫ ПАРТРЭТ І. В. СТАЛІНА

Вобраз таварыша І. В. Сталіна, які адлюстраваны ў многіх творах савецкіх мастакоў, нязменна бярэ ўвагу майстроў народнай творчасці.

Погляды іх накіраваны да таго, хто прывёў нашу Радзіму да магучасці і росквіту. У мастацкіх вышыўках, у разьбе па косці, у мастацкіх дыянах, у роспісах па лаку майстры народнай творчасці выяўляюць любімы вобраз таварыша Сталіна, у якім народ бачыць увасабленне сваіх поспехаў і перамог. З глыбокай шчырасцю і хваляваннем мастакі адлюстроўваюць вобраз вялікага праўдара.

Нядаўна майстра-вышыўальніца тав. Цэльман з г. Суджа, Курскай абласці, стварыла новы партрэт Генералісімуса Савецкага Саюза І. В. Сталіна. Гэты партрэт, выкананы калюрычнымі шыўкамі, з'яўляецца найбольш значным творам з ліку раней створаных народнымі майстрамі і ўяўляе сабой каштоўны ўклад у нашу мастацтва. Таланвітага мастака ў ле вялікай працы натхняла бязмежная любоў да праўдара народаў.

У строгай прастаце вобліка таварыша Сталіна мастак здолеў увасобіць гордую сямдасць перамогі, вялікую ўнутраную сілу. Позірк таварыша Сталіна накіраваны ў далечыню. У твары, азораным глыбокай думкай, нібы адлюстравана наша светлая будучыня. Усё гэта мастак пераканаўча перадала ў выразе вачэй, поўных жыцця, і ў паставоўцы

галавы, прыўзнятай і некалькі адкінутай назад.

Партрэт І. В. Сталіна, выкананы майстрам-вышыўальніцай, вылучаецца цэльнасцю мастацкага вобраза, кранаючай шчырасцю. Майстра прадавала ён партрэтам на працягу паўтара гадоў. Ён выкананы ў радаснай срабаста-бэзавай і чырвона-залатой гаме. Средствамі вышыўкі глядаць тав. Цэльман дасягнула эфекта, ствараемага жывапісамі творамі.

З гэтым партрэтам азнаёміліся буйныя савецкія мастакі: народны мастак СССР А. Герасімаў, народны мастак РСФСР В. Якаўлеў, лаўрэат Сталінскай прэміі В. Ефранд, мастак П. Васільеў, аўтар палымііх твораў, прысвечаных І. В. Сталіну і І. В. Сталіну. Яны адзінадушна адзначалі высокую мастацкую вартасць гэтага твора. Выдатную ацэнку работы тав. Цэльман даў і Інстытут мастацкай прамысловасці, адначыніў, што створаны ён партрэт уяўляе вялікую мастацкую цікавасць і выкананы з высокім тэхнічным майстэрствам і вялікай тонкасцю ў падборы тонаў. Сваю работу тав. Цэльман падарвала таварышу І. В. Сталіну.

Партрэт, як мастацкі твор, у сучасны момант экспаніраваны ў Дзяржаўнай Трэцякоўскай галерэі.

А. ЗАМОШКІН.
Дырэктар Дзяржаўнай Трэцякоўскай галерэі.

(«Правда»).

ПАМЯЦІ А. М. ГОРКАГА

18 чэрвеня ў Акруговым доме афіцэраў адбыўся агульна-гарадскі сход, прысвечаны памяці вялікага рускага пісьменніка Аляксея Максімавіча Горкага. На сход сабраліся рабочыя фабрык і заводаў, пісьменнікі, артысты, вучоныя, студэнты, чырвонаармейцы і афіцэры Чырвонай Арміі.

За сталом прэзідыума — сакратары ЦК КП(б) Беларусі тав. Ц. С. Гарбуноў, Н. Я. Аухімовіч; намеснік Старшні Савета Міністраў і Міністр замежных спраў БССР тав. К. В. Кісялёў, намеснік Старшні Савета Міністраў БССР тав. І. М. Ільшын, прэзідэнт Акадэміі Навук БССР тав. К. В. Горэў, старшыня Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР Міхась Лынькоў, народная артыстка СССР і БССР Л. П. Александровская, пісьменнікі Кандрат Крапіва, П. Броўка, М. Клімковіч, А. Безыменскі, М. Галодны, В. Герасімава, віцэ-прэзідэнт Акадэміі Навук БССР акадэмік В. Ляноў і другія.

Сход адкрывае Міхась Лынькоў. Ён гаворыць аб вялікай страце, якая спасцігла народы Савецкага Саюза 18 чэрвеня 1936 года,—смерці выдатнага пісьменніка і грамадскага дзеяча Аляксея Максімавіча Горкага — лепшага друга В. І. Леніна і І. В. Сталіна. Памяць аб ім прысутныя ўшаноўваюць устааненнем.

Даклад аб жыцці і літаратурнай дзейнасці А. М. Горкага зрабіў пэтр Пятрусь Броўка.

— Дзесяць гадоў назад,—гаворыць ён,—памёр вялікі мастак слова, які да апошняга дыхання жыў аднымі пацунцамі і думкамі з тымі, хто цяпер пад кіраўніцтвам партыі Леніна-Сталіна будзе новае сацыялістычнае грамадства.

16 чэрвеня ў лекторыі Беларускага Дзяржаўнага ўніверсітэта адбыўся літаратурны вечар, прысвечаны дзесяці гадавіне да смерці вялікага пісьменніка Аляксея Максімавіча Горкага.

Даклад на тэму «Творчы шлях Горкага» зрабіў прафесар І. Астахаў. Пасля даклада з успамінамі аб Горкім выступілі паэты Аляксандр Безыменскі, Міхаіл Галодны і пісьменніца Валерыя Герасімава.

У Гомелі ў клубе чыгуначнікаў імя Леніна загадчык кафедры рускай літаратуры Гомельскага педагагічнага інстытута Э. Ротштэйн прагавіў для працоўных горада лекцыю аб жыцці і творчасці Аляксея Максімавіча Горкага. На лекцыі прысутнічала звыш 200 слухачоў.

П. Броўка адзначае, што наша краіна з гонарам вытрымала найцяжэйшае выпрабаванне — змаганне з фашыскай наваляй і разбіла ў Айчынай вайне гітлераўскую армію і армію японскіх імперыялістаў. Словы М. Горкага былі моцнай зброяй у барацьбе з ворагамі. Кожны баец добра памятаў яго слаўты наказ: «Калі вораг не азецца—яго знішчаюць». Гэтыя словы былі прыведзены таварышам І. В. Сталіным у адным з яго загадаў, што заклікаў нястомна граміць ворага.

Аляксей Максімавіч пехатоў прайшоў усё Прыволжжа, данецкія стэпы, Украіну, Бесарабію, Крым і Каўказ. Сваімі вачыма ён пачуў жыццё простага народа. Гэтыя нагляданні былі невычэрпнай крыніцай матэрыялаў у яго настомнай працы.

Багаты вопыт даў яму магчымасць стварыць творы вялікай жыццёвай праўды, шырокае эпічнае палотны, у якіх ярка адлюстравана жыццё Расіі пачатку XX стагоддзя. Ён быў заснавальнікам новага літаратурнага метад — метад сацыялістычнага рэалізма.

Пятрусь Броўка гаворыць пра вялікую працу Аляксея Максімавіча Горкага па выхаванню маладых пісьменнікаў братніх рэспублік і пісьменнікаў Беларусі. Літаратурная і грамадская дзейнасць А. М. Горкага—прыклад вернага служэння народу і Радзіме.

З успамінамі аб А. М. Горкім выступілі пісьменнікі А. Безыменскі, В. Герасімава, М. Галодны і М. Клімковіч.

Пасля ўрачыстай часткі артысты Беларускага Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы і тэатра оперы і балета далі канцэрт.

Затым быў паказаны дакументальны фільм «Максім Горкі».

Працоўныя Брэсцкай абласці шырока адзначылі дзесяцігоддзе да смерці вялікага рускага пісьменніка Максіма Горкага.

У абласной, раённых і вясковых бібліятэках наладжаны выстаўкі, прысвечаныя творчасці М. Горкага. Былі праведзены літаратурныя вечары. У парку імя Першага мая была прагавіта лекцыя аб жыцці і дзейнасці Горкага. Артысты тэатра імя Ленінскага комсамола БССР выступілі па радыё з чыткай твораў вялікага пісьменніка.

У доме партасветы з вялікім поспехам прайшоў літаратурны вечар, на якім з дакладам аб творчасці А. М. Горкага выступіў М. Дуброўскі.

Горкаўскія вечары прайшлі ў Кобрыне, Камянцы, Жабінцы і іншых раённых цэнтрах.

Супроць абмежаванасці тэматыкі

У літаратуры кожнага народа ёсць сваё традыцыйнае тэма. У беларускай літаратуры такой тэмай з'яўляецца зямля і лёс чалавека, звязанага з ёю. Лепшыя творы сучаснай беларускай літаратуры звязаны з тэматыкай сялянскага або калгаснага жыцця. Нават тэма Вялікай Айчыннай вайны і партызанскай барацьбы беларускага народа вырашана ў творах нашых паэтаў і пісьменнікаў праз вобразы, узятыя з сялянскага асяроддзя.

І ў гэтым лініі раз выяўляецца сіла літаратурнай традыцыі, якая ў сваіх вытоках, між іншым, мае сваё глыбокае гістарычнае і сацыяльнае апраўданне.

Вялікая філасофская праўда гучыла ў словах Якуба Коласа на апошнім Пленуме Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР, калі ён заклікаў паэтаў і пісьменнікаў уважліва прыслухоўвацца да зямлі, часцей прыпадзіць да ёй сэрцам і, як той Антэй, набірацца творчай сілы і дужасці ад яе.

Але трэба прызнаць, што сёння гэта вялікая тэма немінуча затармазоўвае рост беларускай літаратуры, калі нашы пісьменнікі і паэты будуць рухацца ў арбіце толькі гэтай тэмы. Гэта не прадрэканне, а рэальная небяспекасць, бо сама жыццё наставіла сёння перад беларускай літаратурай неабходнасць разараць вузлае замкнёнае кола тэматычнай абмежаванасці. Само жыццё наставіла сёння перад літаратурай залучае пашырэння свайх рамак, каб на палатне мастацкай карціны знайшлі сваё месца фарбы новых з'яў, якія вырастаюць у нашай рэчаіснасці і з якімі нельга не лічыцца.

У сувязі з гэтым, хочацца гаварыць аб паспешных пытаннях новай тэматыкі, на якую, калі яшчэ не прад'явіў, дык прад'явіць пісьменнікам чытач у самым бліжэйшым будучым сваё патрабаванне. Тут у першую чаргу маем на ўвазе тэму, якая ўжо стаіць на парадку дня Беларускай літаратуры—тэма жыцця і росту рабочага класа Беларусі і яго творчых спраў.

Уступішы ў пасляваеннае Сталінскае ўцісненне, Беларусь рэалізуе новую эпоху свайго эканамічнага жыцця. Праз пяць год на палі радзімы выйдзе першыя трактары з беларускай маркай, па дарогах рэспублікі пойдзе першыя беларускія аўтамабілі і іх будуць вырабляць беларускія рабочыя—сонар і слава нашага народа—ноўя героі беларускай літаратуры і мастацтва.

Героі індустрыяльнай Беларусі не маюць сваіх продкаў у нашай літаратуры. Яны ўпершыню выйдзе на арэну літаратурнага жыцця Беларусі і адразу ўзбагацяць літаратуру новымі цікавымі вобразамі, вольнымі ад літаратурных традыцый. Іх трэба будзе ствараць нанова, не аглядаючыся ў мінулае. У гэтым будзе вялікая цяжкасць, але і вялікае творчае задавальненне і асяродак пісьменнасці.

Трэба цяпер думаць аб прыходзе ў нашую прозу і паэзію новага героя пасляваеннай Беларусі — творца індустрыяльнага прагрэса.

Гэта пытанне спеачасова ўзніў М. Лынькоў у сваім артыкуле «Пяцігадовы план і літаратура», і сёння яно патрабуе самай сур'ёзнай увагі з боку Беларускай пісьменніцкай грамадскасці.

Тэма рабочага класа Беларусі няўжывалі на ўзніме за сабой і другую, бліжнюю ёй тэму тэхнічнай інтэлігенцыі нашага часу.

Праблемы рэканструкцыі народнай гаспадаркі ў новай Сталінскай пяцігодцы практычна будуць вырашаць архітэктары, інжынеры, канструктары, вучоныя. Гарды, вёскі, заводы, фабрыкі, прадпрыемствы Беларусі будуюцца на новых плянах. І разам з новай пяцігодкай і наша жыццё ўвоўдзе вялікае армію беларускай пасляваеннай інтэлігенцыі, якая, па сутнасці, будзе творчым асяродкам вялікай перабудовы нашай краіны.

Гэта тэма таксама новая ў беларускай літаратуры. Ні ў паэзіі, ні ў прозе ў нас няма яшчэ вобраза савецкага вучонца, інжынера, канструктара, урача і людзей другіх прафесій. І нічога дзіўнага няма

ў тым, што сённяшня літаратурная героініца не вызначаецца высокім інтэлектам, бо носьбіты яго і асяроддзе, якое нараджае іх, адсутнічае ў нашай літаратуры. Трэба гаварыць проста: творчыя задумы нашых пісьменнікаў і паэтаў пакуль ідуць, абмяжоўваючы героі гэтага асяроддзя, пазбягаючы паказу складанага свету грамадскага і асабістага жыцця савецкага інтэлігента. Ніяка чаго даводзіць, што гэта тэма магла б узбагаціць беларускую літаратуру новымі вобразамі людзей з новым святаўспрыманнем.

Пасляваеннае жыццё савецкага народа настойліва патрабуе ад мастацкай літаратуры вырашэння яшчэ адной тэмы—тэмы побыту і звязаных з ім пытанняў маралі, этыкі, кахання, вернасці і абавязку савецкага чалавека. Пасляваенны побыт людзей шмат у чым змяніўся, набыў новыя рысы, асаблівасці, паставіў перад намі новыя задачы, вырашыць якія павінна дапамагчы мастацкая літаратура.

Здавалася-б, што гэта тэма павінна была даўно ўжо заняць у беларускай літаратуры адпаведнае месца, тым не менш, многія нашы паэты і пісьменнікі па сённяшні дзень залішне пурытаністваюць у гэтай тэме, лічучы яе не вартай высокай годнасці літаратурнага піра, ці проста бяжуча забудзіцца ў складаных лабірынтах чалавечай душы.

Безумоўна, кожная новая тэма ў літаратуры мае свае цяжкасці і ў сваім творчым увасабленні будзе мець нямаля літаратурных агрэхаў. Але справа не толькі ў гэтым.

Калі ў беларускай літаратуры будзе пераадолена тэматычная абмежаванасць, дык усё вышэй азначаныя тэмы і многія, звязаныя з імі, паставяць перад нашымі пісьменнікамі і паэтамі задачку глыбокага пазнання жыцця, высокага ўздыму не толькі літаратурнай, але і агульнай культуры. Сённяшняму пісьменніку, як ніколі, трэба быць на ўзроўні палітычна-філасофскіх, навуковых і тэхнічных дасягненняў

нашай эпохі. Нельга пісаць пра стаханаўцаў, інжынераў, канструктараў, рацыяналізатараў прамысловасці, не маючы за душой нават простых ведаў элементарнай тэхналогіі. Кожны пісьменнік павінен быць крыху інжынерам, урачом, вучоным, калгаснікам і г. д.

Хочацца, каб у нашых пісьменнікаў і паэтаў павялічыўся іх далягляд. Хочацца сустрэкацца на старонках твораў і з калгаснікамі, і мастакамі, з рабочымі і тэлеграфістамі, з артыстамі і дворнікамі. Хочацца, каб героі нашай літаратуры былі такімі-ж багатымі і рознастайнымі, як само жыццё.

Праўда, тут можна сказаць, што кожны сапраўдны пісьменнік мае сваю ўлюбёную тэму, якой ён прысвячае ўсё сваё творчае жыццё. Але ж што рабіць, калі ў беларускай літаратуры, бадай ва ўсіх пісьменнікаў і паэтаў ёсць толькі адна ўлюбёная тэма—калгасная вёска? Гэту аднабокасць нельга апраўдаваць тым, што пераважна большасць нашых пісьменнікаў—паходзіць з вёскі.

А між тым, многія з нашых сённяшніх пісьменнікаў і паэтаў па сваім творчым і жыццёваму вопыту, па сваіх ведах здолелі-б цікава і глыбока вырашыць і другія тэмы. Трэба толькі гарачае творчае пракіненне ў новыя сферы жыцця, трэба зацікавіцца людзьмі, якія на сваіх палках унікаюць у практычную сельскую гаспадарку, але і прамысловасць, культуру і наогул добрабыт беларускага народа.

З другога-ж боку, трэба прызнаць вельмі слушнай заўвагу М. Лынькова ў вышэйзачыненым артыкуле аб шырокім пашырэнні кадраў беларускіх пісьменнікаў новымі сіламі.

Аднак, гэтыя сілы трэба чэрпаць з рознага сацыяльнага асяроддзя беларускага народа, бо толькі пры гэтай умове можна спадзявацца, што беларуская літаратура пашырыць сваю тэматыку, і пазбегне ўласцівай ёй абмежаванасці.

К. ГУБАРЭВІЧ.

ЛІТАРАТУРА БРАТНЯЙ УКРАЇНЫ

Павло Тычына

ОКЕАН ПОВЕН

Наш народ—океан. Мы співаем пеан.
Широціня, глыбіня—аж од сплэсків
луна...
Тільки розгніві його—будзеш ти на дні
його,
будзеш знаць як займаць і яка з ним
війна.
Океан повен! В глыбіні чудовен!
Скількі тй сілы, сіняві, краси!
Кораблi бродяць, хвилі так і ходять:—
все океану — все віддаси!
Свято перемоги!—стали ми на ноги!—
Многі і многі дивуються з нас:
звідкі у нас соки! подвиги високі! —
вороги ж ворожать, щоб народ погас.
Грізний, буремний! Наш народ
недремний!
Правдою живе він, убивае тьму.
Світ переверне!—з дороги не зверне.
Слава могутньому! Слава йому!
Наш народ—океан. Ми співаем пеан.
В нас Свобода земля, молоко, плід і
мед.
Леніна і Сталіна думкою осяяна,
путь наша вірна—все вперед, вперед...
Океан повен! В глыбіні чудовен!
Скількі тй сілы, сіняві, краси!
Кораблi бродяць, хвилі так і ходять:—
все океану! — все віддаси!
Ми вратували Людство від навали!
Ми сокрушили фашистську гвяд!
В с в о і й ми господі! Вороги насподі!
Грайте у сурми! Ударте у міді!
Грізний, буремний! Наш народ
недремний!
Правдою живе він, убивае тьму.
Світ переверне!—з дороги не зверне.
Слава могутньому! Слава йому!

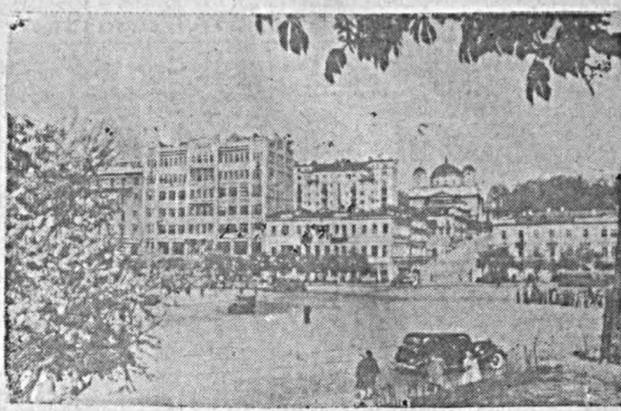
— Можэ і вы паглядзіце на мяне, як на дзяўчынку, у якой нехапае розуму. Я адчуваю, я здагадваюся, што ўсе так думаюць.
— А чаму? Хіба толькі я веру, што мой Пятрусь, яшчэ вернецца з вайны. Няпраўда, што ён загінуў на Одэры. Хіба я не адчула-б яго пакутанькі? Хіба маё сэрца не скаланулася-б у той момант? Сонца пачарнела-б, калі-б мой сокал упав нежывым. На яго самалёце было ўжо дваццаць пяць зорак і ніводная нямецкая куля не адважылася спыніць сталінскага аса.
Кажуць, што і маці яго, старэйшая Дамаха, атрымала паведамленне з Наркмата пра пагібель яе сына Пятра. А я не веру і не паверу, хоць сама чытала гэтую атрутную паперку. Хіба-б яшчэ і да гэтага часу мне сьвіцілі-б зоры, расцвіталі-б сады, калі-б гэта была праўда?
Кажуць, мінула ўжо болей года, як ніводнай весткі няма ад яго. А хіба-ж да таго, як ён сам з'явіўся, мы хоць слова за тры гады пачулі ад яго? Маці ўжо справіла памінікі, а я верыла, што Пятрусь жывы, што ён прыдзе і прыгалубіць сваю чарнабрывую Наталку, якая вочы праглядзела, выглядаючы суджанга. І выйшла па-мойму.
Аднойчы з сельсовета прывеслі да старэйкай Дамахі газету, у якой вялікімі літарамі было надрукавана, што Герой Савецкага Саюза гвардыякі капітан Пятро Фёдаравіч Байрак узнагароджан другой залатою зоркай.
— Што гэта пра вашага сына пішуць,— загаманілі наўкола, — дwoйчы Герой Савецкага Саюза.
А маці і пра першую зорку нічога не ведала, бо сяло-ж было пад немцамі. Заплакала старэйкай.
— Не, людзі добрыя, недзе, напэўна, ёсьць другая ішчаслівая маці з такім прозьвішчам, а мой сын загінуў. Вось ужо тры гады, як вестакі не маю. Ды куды майму Пятру быць капітанам, калі ён салдацікам ад статка пайшоў на вайну.
— А я, калі пачула гэтую вестку, ледзь не упала, закалацілася ўсё, сэрца, як не выскачыць з грудзей, а рука мая, прастрэленая на вайне, заняла, быццам з яе хацелі ўсе скалікі выйсці, але больш цяпер мне выдаўся салодкім. Я выбегла на левяду, абхапіла яблыню, прытулілася да яе, і як да вайны, калі бегала на вуліцу, загукала:
— Іду, іду, іду-у-у...
Водгуле пайшло аж да самага Дняпра. Наўкола дэхкалі салаўі, а на тачасці стала ціха, ціха, толькі сэрца стукэе. І адразу чую з гасцінца:

ІДУ

Пятро Панч

— Іду, іду, іду-у-у...
Пацімнела ў маіх вачах: так мог выведзіць толькі мой Пятрусь. Як стаяла, так і кінулася праз луку да ўзгоркаў. Там, пад густымі ліпамі, расквітнела нашае каханне, там я зараз сустрэну яго. Не бегла, а ляцела, аж глянула на сябе, а на мне нават кофты няма. Пабегла назад, а за гэты час маці кудысьці пайшла і замкнула хату. Знайшла я ключ, хуценька апрапулася, выбегла на ганак, глянула ў адзін бок, глянула ў другі... толькі тым шумяць. Што-ж гэта, адлялося мне, ці можа і яшчэ хто ўмеє так кахаць, як умеў Пятро?
Свет мне стаў нямілым, іду назад, спытакаюся на кожную купіну. Чую нібы хтось кліча:
— Наталка, Наталка!
Ізноўку сэрца яго голас, Петруся! А насустрач выбегла Марыяна, сястра Петруся. Я з дакорам кажу:
— Гэта ты, мабыць, адгукнулася мне? Навошта ты раніце маё сэрца!
— Не, Наталка,—кажа Марыяна,—то не я. Гэта, мабыць, Пятро. Ты не верыш? Ён прыйшоў і хоча цябе бачыць.

На сталах ўжо былі закускі і пітво, а суседзі не спыняліся ставіць свае падарункі. Потым родзічы і блізкія селі за стол.
— А ты, Наталка, сядзь каля мяне,— сказаў Пятро. Усё лагодна ўсміхнуліся, а я гару, як у агні, і думаю толькі пра адно, каб не ўпасьці, пакуль перайду пераз хату.
Хутка сцімнела на двары, у расчыненыя вокны пазіралі белыя кветкі акацыі, гулі жукі, але іх заглушаў гоман за сталамі і звон келіхаў. Пятро чамусьці быў маўклівы і гэтым здаўляў гасцей. Нарэшце, ён жвава наліў кілішак і гукнуў:
— Мама, ідзі сюды!
— Чаго табе не стае, сынку, скажы— усё падамі!
— Сядзіце, матуля, каля мяне. Усяго досьць.
— Маці з хлемам у руках, прысела на кончык услона і засаромілася.
— Мама, заспявайце мне тую песню, якую спявалі, калі я маленькім прыходзіў у Кіеў. 1946 г.

Сталіца Украіны — г. Кіеў. Цэнтральны пляч імя Сталіна.

Л. Первамайскі

ПАСЛЯ БАЁЎ

(Урывак).
Дагэтуль сябе адчуваю салдатам,
Не таму, што шынель не скідаю,
Дагэтуль
А сэрца маё песняй шчырай багата,
Як мора, грывіць на раздольнаму
свету.
Дагэтуль у снах сваіх бачу і чую
Усё, што агнём прашумела над намі.
Кладуся—нібы на прывале нацую,
І веру,—жыццё не канчаецца снамі.
Гляджу я: а свет без канца і без
краю,
І ціша, якую даўно мы не чулі,
Вядзе мяне ў шум верасіевага гаю
І ў дні, што над светам, як бура,
мінулі.
Дагэтуль салдатам сябе адчуваю,
Бо звык да салдацкай нялёгкае долі.
Не кельскае мейсца, паэрыце, займаю
Між вама—жывымі—і мёртвымі ў полі.
Не кельска-ж сінгі, і дажджы,
і туманы,
І ночы ліхія агнём нас хрысцілі.
Сэрцы еднала смяртэльна рана,
Смяртэльная рана, апошняя хвіля,
Мы верылі ў шчасце—і вось яно
з намі,
Спакою жадалі, ўзялі яго з бою—
Цяпер мы трыгоў сваю каля брамы
На варце паставім—на варце спакою.
А трэба не спаць нам—і спаць мы не
будзем;
За нас ўжо ёсьць каму спаць у магіле.
Народа салдаты—упартыя людзі,
І атамы шчасця жывуць у нашай сіле.
Салдат не зважае на смерць і на
стома,
Бывае ён сумным, бывае заўзятым.
Мажліва, не ўсё шчыра...
Быць яшчэ грому...
Таму я сябе адчуваю салдатам.

Хто не звык да спакою—мяне
зразумее.
Снег над горадам кружыць і ў полі
блэе.
Венер ходзіць па лесе, галосіць
над намі
І зямлінку маю зямтае снігамі,
Замятае і скарзіцца хмарам лятучым,
Што ў палях накалоўся на дрот на
калючы,
Што ляжыць і дагэтуль, халодны
ды ржавы,
Анатоль Вялюгін.

Харкаў. Адноўленыя жылыя дамы на праспекце імя «Правды».

Алекса Юшчанка

Я ПАМ'ЯТАЮ ДУБ...

(З кнігі «Чарнігаў»)
Вакол ласы, ласы... З чарнігаўшчыны
у гоці ... Чароўны край, як гэты дуб на
ўзлесьсі,
У беларускі край яны бягуць.
Ніяк я надвіцца не магу
На казаным працяг, што повен
прыгажосці.
І памятаю я—магутны дуб на ўзлесьсі
Вяршыняй кучаравою шуміць.
Гудзе віхура. Векавы стаіць,
Як дужасць краю, дуб майго Палесся.
Там страўся я з каханам маёю,
Збіраючы тугі жалуды,
І парадніўся сэрцам я тады
Навекі з беларускаю зямлёю.
Агні палацкі, Дым шугае чорны,
Зямля ў крыві. І ўсё грывіць вайна
Чацверты год. А дзе-ж цяпер яна
Пасля той ростані наўхільнай, горнай?

А ТРАСЦЯНЕЦКІ ЗБРОЯ СЛОВА

(Украінская літаратура ў гады Вялікай Айчыннай вайны)
Дзе ступала нага савецкага воіна, адкуль чуваць быў і голас савецкага пісьменніка. З гераічнай Адэсы і з партызанскага Лесгаграда, з прадгор'яў Каўказа і ад велічных мураў Сталінграда, з Дону і Кубані, з Варонежа і Вялікіх Лук даносіліся да нас галасы пісьменнікаў і сяброў.
Упэўненасць у перамозе, упэўненасць у тым, што загіне рабаўнік, а савецкая зямля зноўку наўекі будзе вольнай—зрабілася крыніцай натхнення і для воінаў і для песняроў.
Благословенна сінць озер,
І Поло, і повіт руті-м'яті,
Народу геній, што не вмер,
Не вмер від жодной гарматы,—
У гроші сьвітлому сестер
Благословенна наша маті.
Паўло Тычына, шукаючы вогненнага слова, якое гартавалася ў бою, марыў сваю нявыявіць пераліць у строгае тучанне літар. Украіну, якая не скарылася ворагу, якая была і будзе вольнай, бачыў Паўло Тычына, хоць вольнае яе гора рэхам адгукнулася ў яго паэзіі. Вось чаму паэт не ведаў распачы. Упэўненасць у перамозе зрабілася для яго крыніцай натхнення. «Перамога і жыць»—так называлася яго кніга вершаў вайсковага часу. З гонарам паўтарам мы словы Паўла Тычыны:
Я есьт народ, якое Правды сіла
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косіла,—
а сіла зноу роздзіла.
Украінскі народ, які знайшоў сваё шчасце ў вялікай савецкай дзяржаве,—

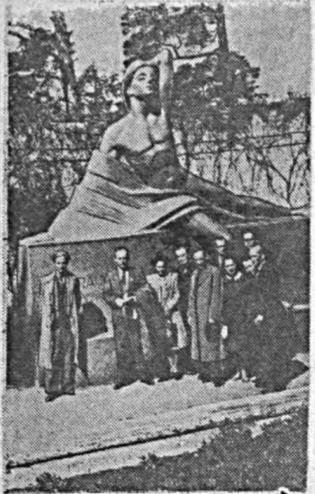
Мікола Бажан з першых дзён вайны быў на фронце, вёў палітычную работу ў арміі, рэдагаваў партызанскую газету і пісаў у розных жанрах. Вылікам гэтага былі публіцыстычныя артыкулы, паэма «Давіла Галіцкі» і многа вершаў.
Гартаваныя рытмы паэзіі Бажана былі вядомымі веліччай мужнасці воінаў гвардыіскіх палкоў. У яго паэзію ўвайшоў савецкі воін, такі блізкі нам гераічнымі ўчынкамі, мужнасцю і самахварнасцю ў імя высокіх ідэалаў чалавечтва.
Паучыць тугі па бацькаўшчыне, развітанне з Украінай, рэчка Бераставая, як успамін пра юнацкія дні, жменька зямлі, што ляжыць на сэрцы і суправаджае паэта ва ўсіх баях і паходах, радысць вяртання ў першую сёлы, што адваляны ад ворага Чырвонай Арміі, дзікія салдацкія дарогі, якімі пэў прайшоў ад Сталінграда да Берліна,—усё гэта стала тэмаю паэзіі Л. Первамайскага. Яго вершы—лірычны дзёнік байца.
Патаемныя думы і пачуцці чалавека свайго пакалення раскрывае Уладзімер Сасюра.
Савецкія паэты сталі сурмачамі нашых бабў і паходаў, бітваў і перамог. Адзін з найкавалейшых украінскіх паэтаў Андрэй Малышка так і пісаў пра сябе:
Не мало ми воювали, стоили
чобіт рудых,
І якщо згадати мертвих, то й я
зажурюсь по них.
І якщо живих згадати,—нехай зніміе
плач,
Бо друзі ідуць полками і я і серед
них сурмач.
Надвечное чулівае сэрца паэта увабрала ў сябе ўсё болей і ўсё гора яго блізкіх. Цыкл вершаў «Украіна мая»—гэта стог душы, чыстай і светлай, мужнай і гнейнай, поўнай нявыявіць да ворага і цёплай любові да змучанай бацькаўшчыны.

Ва украінскай паэзіі шмат яркавых гэтыччых індывідуальнасцей. Прыгадаем Саву Галаваніўскага, Міколу Цярэшчанку, Івана Няходу, Паўла Усенку, Наталію Забілу, Пятра Дарошчу, Сцяпана Крыжановскага, Любаміра Дмітрэнку, Мерыю Прыгару, Валынцяна Бычка, Міхайлу Стэльмах, Грыгорыя Плоткіна ды многа іншых.
Айчыннае вайна высунула многа новых імён. Некаторыя друкаваліся і перад вайною, але тады гэта былі толькі спробы. Сёння іх вершы сталі выдатнымі паэтычнымі творами. Гэта адносіцца да Платона Варонькі, Васіля Швеца, Яраслава Шпорта, Васіля Лісняка, Аляксандра Падсукі.
Украінскі народ ведае і любіць сваёх песцяў. Ліст вялікаму Сталіну, які склаў Мікола Бажан, Якаў Гарадскі, Сцяпан Крыжановскі, Тэрэнь Масенка, Мікола Нагніба, Грыгоры Плоткін, Марыя Прыгара, Максім Рыльскі, Уладзімер Сасюра, Міхайла Стэльмах, Мікола Цярэшчанка, Паўло Тычына і Мікола Шэрэмэт, быў абмеркаваны на сходах грамадзян гарадоў і сёл Савецкай Украіны і падпісаны яго 9.316.973 чалавекі. «Праўда» ў перадавым артыкуле назвала «Слова вялікаму Сталіну» чудаўнай літаратурнай памяткай нашай гераічнай эпохі.
Украінскія пісьменнікі шмат зрабілі за гады вайны. Працуючы на фронце і ў тылу, яны стварылі кнігі, і мы іх смела длуучаем да ліку лепшых дасягненіяў савецкай літаратуры. «Фронт» Аляксандра Карнейчука, «Яраслаў Мудры» Івана Качэргі, «Запарожцы» Пятра Панча, апавяданні Юрыя Яноўскага, Івана Сянічэна, Аляксандра Камыленкі, Юрыя Сміольна, Натана Рыбачка, Сямёна Склярнікі, Косць Гардэнік, нарысы Івана Лэ, Леаніда Первамайскага, Аляксандра Іль-

У нарысах Івана Лэ—само жыццё, суровая вайсковая рэчаіснасць. Большасць пераважаюць сітуацыі, мейсц перапенсы ў кнігу з жыцця так, як іх пабачыў пісьменнік. Для Л. Первамайскага факт—толькі пачатак. Часам ён робіцца толькі прычынай, а не зместам. Нарысы С. Галаваніўскага стаіць на мяжы між нарысам і апавяданнем, бо сама яго творчая манера больш нагадвае апавяданне. У аснове нарысу С. Барзенкі амаль заўсёды ляжыць не адзінаквы факт, а абгуленні.
Мала ў нас твораў, якіх былі-б прысвечаны жыццю і працоўным падвількам савецкага тылу. Адзін раман, дзве аповесці, некалькі апавяданняў—вось і ўсё.
Праца, якая ўнесена на ступень мастацтва, праца, што з'яўляецца творчым зместам жыцця; вольная праца на вольнай зямлі—вось тэма, якая павінна істотнаць нашу літаратуру. Пра гэта вялікіх мастацкіх твораў пакуль яшчэ няма.
Раман Натана Рыбачка «Зброя з намі» быў першым і найбольш буйным творам пра савецкі тыл у Айчыннай вайне.
За апошні час пашырылася тэматыка нашай літаратуры. Пісьменнікі абіраюць сваімі гераімі і гістарычнымі фігурамі, і людзей сучаснасці.
Мы стаім на парозе велічнага росквіту савецкай літаратуры, якую разам з пісьменнікамі твораць і нашы сабры—савецкія людзі з вялікім жыццёвым вопытам. Яны прыйшлі суровую жыццёвую школу, і кожны з іх закончыў некалькі «сваіх універсітэтаў». Сваім творамі-летпісамі яны набліжаюць той час, калі пра Вялікую Айчынную вайну 1941—1945 гг. будзе напісана хвалючая эпопея, роўная па майстравству і шырыні ахопу падзей «Вайне і міру» Л. Н. Талстога.

Канферэнцыя па класічнай драматургіі

На працягу зімовага сезона 1945—1946 года ў тэатрах саюзных рэспублік прайшлі глыбокія перамены ў рускай класічнай драматургіі. Па 13 рэспубліках у агульнай прынятай ўдзел 96 тэатраў, якія паказалі 120 спектакляў. У Беларускай ССР у агульнай ўдзел прынялі 6 тэатраў і было паказана 10 спектакляў. Спектаклі беларускіх тэатраў сведчаць аб пэўным творчым росце тэатраў і ўзбагачэнні вопытам па асабіста рускай класічнай спадчыне. Тое-ж самае было адзначана і ў іншых рэспубліках.

Дэлегацыя работнікаў мастацтва БССР каля помніка Яну Райнісу ў г. Рызе.

Таму, у мэтах абмену вопытам па рабоце над рускай класічнай драматургіяй паміж тэатрамі саюзных рэспублік і падвышэння агульнага выніку агляду, Камітэт па справах мастацтва пры Совеце Міністраў ССРР арганізаваў рад кустаных канферэнцый і ў тым ліку канферэнцыю ў горадзе Рызе з удзелам прадстаўнікоў Беларускай, Літоўскай, Латвійскай, Эстонскай і Карэла-Фінскай рэспублік.

У ліку дэлегатаў былі вядомыя прадстаўнікі тэатральнага мастацтва—народныя артысты Латвійскай ССР Р. Берзінь, заслужаны дзеяч мастацтва Латвійскай ССР Э. Сміліс, засл. дзеяч мастацтва Літоўскай ССР Б. Даўгучвіс, засл. пісьменнік Эстонскай ССР І. Семнер, засл. дзеяч мастацтва Карэла-Фінскай ССР Г. Мінцхану і іншыя.

У складзе беларускай дэлегацыі былі народныя артысты БССР Г. Глебаў, П. Малчанюк, А. Лынінкі, І. Ждановіч, Н. Звездачотаў, засл. дзеяч мастацтва БССР Н. Лойтар і іншыя.

Канферэнцыя пачала сваю работу з даклада праф. Кірпіціна на тэму: «Сувеснае значэнне рускай класічнай драматургіі».

Гаворачы аб вялікім уплыве рускай класічнай драматургіі на літаратуру народаў усяго свету, дакладчык адзначыў, што руская літаратура першая выпрацавала прынцыпы рэалізму і ўзбагаціла імі сусветнае мастацтва. Рускія пісьменнікі выступалі, як мастацкія наставнікі пісьменніку іншых краін, як першакласныя майстры формы. Руская літаратура ўдзельнічала на сусветную літаратуру

сваім самаадданым служэннем народу. Докладчык падрабязна спыніўся на ўплыве карыфеў рускай літаратуры—Пушкіна, Лермантава, Талстога, Дастаеўскага, Тургенева, Чэхава, Горькага, Мяслоўскага, на літаратуру іншых народаў.

Другі даклад—«Традыцыі рускай класічнай драматургіі ў савецкім тэатры» зрабіў тэатральны крытык т. Суркоў. Ён даклад быў пабудаваны на канкрэтных прыкладах работы выдатных савецкіх тэатраў. Докладчык аналізаваў спектаклі «Апошняя ахвяра» ў Маскоўскім Мастацкім Тэатры, «Ягор Булычоў» у тэатры імя Вахтангава і іншыя.

Затым дэлегаты паслухалі даклады ад кожнай рэспублікі аб выніках агляду. Даючы аналіз і ацэнку агляду ўвогуле і асобных спектакляў, дакладчыкі адзначалі, што агляд з'явіўся мерапрыемствам вялікага грамадскага, палітычнага і мастацкага значэння. Ён абудзіў цікавасць тэатральных працаўнікоў і гледача да рускай класічнай спадчыны.

Некаторыя спектаклі, якія былі прагледжаны дэлегатамі, атрымалі высокую ацэнку. Так, напрыклад, спектакль «Ягор Булычоў» у Латвійскім мастацкім тэатры, адзначыўшыся свежым, арыгінальным рэжысёрскім вырашэннем, правільна, глыбока і праўдзіва раскрывае ідэю, тэму і змест вобразаў выдатнай горкаўскай п'есы.

У дакладах, а потым і ў ажыўленых спрэчках быў узняты рад праблем, у сувязі з работай над рускай класічнай п'есай. Асабліва шмат спрэчак выкліклі пытанні аб захаванні нацыянальных асаблівасцей у нацыянальных тэатрах, якія працуюць над рускай п'есай, аб старах і новых традыцыях, аб сучасным чытанні п'ес і г. д.

Сярод спектакляў беларускіх тэатраў асабліва ацэнку атрымаў «Рэвізор» у Беларускай Дзяржаўным тэатры імя Я. Коласа (рэжысёр Н. Лойтар). Было адзначана, што гэты тэатр найбольш удумліва і сур'ёзна паставіў да агляду і стварыў высокакасны спектакль. Таксама былі адзначаныя як высокамастацкія спектаклі—«Позынае каханне» і «Ваўкі і авечкі» ў Беларускай драматычным тэатры імя Я. Купалы, «Цар Фёдар Іаанавіч» у Дзяржаўным рускім тэатры БССР і «Руесалі» ў Беларускай Дзяржаўным тэатры оперы і балета.

Усе прамоўцы паказалі на сур'ёзнае недахоп канферэнцыі, які заключаўся ў тым, што дэлегаты не мелі раней магчымасці больш поўна азнаёміцца з спектаклямі ў кожнай рэспубліцы. Гэта і зменшыла значэнне канферэнцыі.

Але тым не менш, гэтая першая сустрэча—абмен вопытам, субяседанне, спрэчкі па творчых пытаннях і да т. п.—усё гэта прынесла большую карысць не толькі развіццю тэатральнага мастацтва нацыянальных рэспублік, але і справе агульнага збліжэння культуры братніх савецкіх народаў.

На канферэнцыі былі падведзены вынікі агляду і прыняты прапановы па далейшаму, больш глыбокаму авалоданню рускай класікай.

Было выказана пажаданне аб правядзенні і ў далейшым падобных перыядычных сустрэч тэатральных работнікаў братніх рэспублік.

Ул. НЯФЕД.

У будучых актараў

Паводле плана чацвёртай Сталінскай пяцігодкі ў Беларусі значна павялічаецца сетка тэатраў. Адкрываецца шмат новых абласных і гарадскіх тэатраў, пашыраюцца наяўныя. Усім ім патрэбны новыя кадры актараў. Гэтых актараў рыхтуе Беларускае Дзяржаўнае тэатральнае інстытут, які быў заснаваны ў 1945 годзе ў Мінску.

У жніўпадзе мінулага года ў інстытут прыйшлі першыя студэнты. Дзяўчаты і юнакі прагна жадалі вучыцца, жадалі авалодаць таямніцамі актёрскага майстэрства. Цяпер у інстытуте займаецца 30 чалавек, якія складаюць дзве групы—майстэрні. Адною з гэтых майстэрняў кіруе народны артыст БССР Я. Міровіч, ён-жа ўзначальвае ў інстытуте кафедру майстэрства актара. Гэта—адна з галоўнейшых дысцыплін у праграме заняткаў вышэйшай тэатральнай навучальнай установы. Імяна тут выкладчык выяўляе здольнасці ў студэнта і накіроўвае іх у адпаведнае рэчышча.

Цярпіліва, асяроджана і настойліва дамагаецца Я. Міровіч сцэнічнай праўды, знішчэння фальшы ў ігры сваіх вучанцаў. Вось студэнты паказваюць эцюд. Пры выкананні яго працягнецца шмат шчыраці, але бачна, што выканаўцы яшчэ недастаткова ўяўляюць сабе абставіны і вобраз, які яны падаюць. Уважлівы выкладчык бачыць хібы, выпраўляе іх. «У актара павіна быць вялікая вера ў тое, што належыць яму паказаць—кажа ён.—Хлопчык, які ўскокчыў на дубец, верыць, што ён асядлаў каня, што ён—чырвоначэрвец. Так і вы павіны верыць, што чарвік на сталё—тэлефон, што вы не студэнт, а бухгалтар, воін, купец ці іншы герой вшага эцюда». Будучых актараў прымушаюць да самастойнай працы над вобразам—яны самі выбіраюць і распрацоўваюць тэму эцюда. Па такому-ж прычыпу праводзіцца заняткі ў майстэрні дацэнта С. Новака.

Заняткі па тэхніцы мовы ў інстытуте праводзіць заслужаны артыст БССР П. Іванюк. Студэнты чытаюць творы рускіх і беларускіх пісьменнікаў, пакуль што, па ўласнаму выбару. Гэта робіцца для таго, каб выкладчык лепш выявіў схільнасці кожнага студэнта. На другім курсе яны будуць ужо чытаць па заданніях. Аднак, выкладчыкам трэба звярнуць больш увагі на вучэбнае студэнтамі беларускай мовы. Дрэннае веданне мовы актарами—адзін з вялікіх недахопаў у рабоце тэатраў нашай рэспублікі.

Дырэктар інстытута тав. Прыскавае:

Арганізуючы наш інстытут, беларускі ўрад паставіў перад намі канкрэтную задачу: да канца пяцігодкі выпусціць чатыры тэатральныя калектывы для абласных цэнтраў рэспублікі і кожны год пашыраць рэспубліканскія, абласныя і гарадскія тэатры БССР малымі актараў. Мы выкажым гэтую задачу, не глядзячы на тое, што перад намі шмат цяжкасцей. Мы мяркуючы запрасіць да работы ў інстытуте выдатных майстроў беларускага мастацтва. Яны дапамогуць нам выхавача высокакультурных, добра аддуканых актараў, якія так патрэбны Савецкай Беларусі.

Ул. НІХАМКІН.

МАСТАКІ ГОРАДА ГРОДНІ

У горадзе Гродні ёсць невялікая група мастакоў. Яна неаднаразова знаёміла гродзенскую саюзную грамадскасць са сваімі дасягненнямі ў галіне выяўленчага мастацтва. На нядаўня арганізаванай выстаўцы былі прадстаўлены мастакамі Гродні карціны, эскізы, рысункі і эцюды, а таксама работы тэатральнага дэкарацыйнага мастацтва.

Мастак В. Папоў даў рад эскізаў дэкарацый да тэатральных п'ястаноў: «Маскарад» Лермантава, «Дванаццатая ноч» Шэкспіра, «Тры сястры» Чэхава і другіх. Найбольш яркім, паказальным для творчай дзейнасці Папова, як мастака-дэкаратара, з'яўляецца яго эскіз да фінальнай сцэны «Трох сясёр». Мастак надзвычай удала перадаў паірамане прыроды ўвосень, што па колеру і адценню асабліва імпануе настроям чэхаўскай п'есы.

Апроч таго, Папоў даў рад цікавых эскізаў да афармлення камедыі Шэкспіра «Дванаццатая ноч». Асабліва лаканічны і выразны павільён «У герцага» (гуаш), які вырашаны ў строгіх карычневых тонах. Лаканізм форм, масіўнасцю і манументальнасцю кампазіцыі мастак удала перадае спецыфіку эпохі. У высьлях і жыццерадасных тонах мастак афармляе сцэну ў палацы ў Алівіі. У эскізе пераважае рамантычны блакітны колер, але эскіз, лёгкі па настрою і цалкам адпавядае зместу камедыі.

Мастак даў рад цікавых эскізаў тэатральных дэкарацый да п'ястаноўкі трагедыі Лермантава «Маскарад». Тут таксама ў Папова наглядзецца строгасць і лаканізм. Асабліва цікавы эскіз для фінальнай сцэны (спальня Ніны). Тут, адпаведна зместу апавястання акта трагедыі, пераважае трыюмфны, злавесна-сіневаты колер, які падкрэслівае сабой жудасць начной сцэны.

Мастак Папоў паспрабаваў свае сілы і ў станкавым жывапісе. Ён намалюваў карціну «Прысяга партызан». Твор цікавы па сілуэту. Выразныя дзве мужчынскія фігуры вярэдзяга плана, якія чытаюць тэкст прысягі перад партызанскім атрадам. Сухаватая па жывапісу і нецвякая па кампазіцыі група саміх партызан. Фігуры партызан пададзены крыху аднастайна.

Папоў прадставіў некалькі плакатаў. Але ў іх не выявілася творчае аблічча мастака. У іх няма арыгінальнасці. Гэта хутчэй запавычаныя прыёмы і формы, якія нагадваюць сабой работы Кеты Кольвіц і другіх мастакоў-плакацістаў. І гэта зразумела. Мастак Папоў, пераважна, майстра дэкарацыйнага мастацтва. Ён прызычыўся карыстацца чужымі формамі і прыёмамі для выяўлення чужых ідэй, якія яму даводзіцца афармляць у той, або іншай п'ястаноўцы. Гэта і зрабіла вядомы адбітак на творчы воблік і прыёмы пісьма мастака Папова. Таму ён больш арыгінальны і цікавы ў эскізах дэкарацыйнага характару, чым у сваіх плакатах і станкавых карцінах.

Паказаў рад цікавых партрэтаў і пейзажных зарысавак мастак А. Кох. Бірэ ўвагу пейзаж «На Каложы». Рака Нёман знікае недзе ўдалечы. На правым яго беразе—горад Гродня з яго характэрнымі і выразнымі абліччам. На правым беразе Нёмана вылучаецца ўзвышша Каложы, на якой дажывае сваё шматвяковае жыццё найстарарэжымная царква Барыса і Глеба, пабудаваная рускімі доўлідамі ў XI—XII стагоддзях. Усё гэта пададзена

мастаком у амаль блакітных колерах, рамантызавана. Аўтар здолеў схвапіць і перадаць настрой позняй восені. Дзе-нідзе відаць шчы зеляніна, але дрэвы ўжо без лісця, голяы, што наводзіць на гледача некаторы смутак.

Другі пейзаж—«Жыта». Ізноў маляўніча беларускія палі, што губляюцца ўдалечы. Направа, у блакіце, бачна вёска—стрэжкі, дрэвы. На ялярнім плане карціны стаяць тры бабкі снапоў зжатага жыта.

А. Кох таксама даў рад пейзажных эцюдаў. Найбольш характэрным для мастака з'яўляецца эцюд «Разбураўне горада Гродні». На ялярнім плане адна-два вярхоўны дом з шэрай страхой. Страха разбіта вярхоўнымі сферамі. Тварчэ барвенні, кроквы. Парушана ціхае, спакойнае жыццё людзей. Удалечы бачны вільканы будынак катэдральнага касцёла з разбітым купалам. Над усім гэтым навісла шэрае, журботнае неба.

Што-ж тычыцца партрэтаў работы мастака А. Коха, дык яны менш удалыя, бо слабыя па колеру і кампазіцыі. З іх найбольш вылучаецца эцюд галавы старога. Энергічна і выразна ледка твар і галавы цалкам. Работа незакончаная, але, па ўспрыманню мастаком мадэлі, і перадачы адчування жывапіснымі сродкамі, яна выходзіць за межы эцюднасці.

Экспаніраваў рад цікавых пейзажаў і Н. Казлоўскі. Ва ўсіх ягоных работах некалькі суха і слаба напісана неба. Але цалкам па кампазіцыі гэтыя эцюды надзвычай цікавыя. Інтымнасьцю рысунка адзначаецца акварэль «На Каложы».

Тут мастак Н. Казлоўскі, які і мастак А. Кох, паказвае прыгожыя куткі прыроды Гродні. Шырокая рака Нёман вядзе гледача ўдалеч. Затрымлівае яго погляд маляўніча пададзенае Каложскае ўзвышша з архітэктурнай найстарарэжымнай праваслаўнай царквы. Праўда, па манеры

перадачы прыроды, акварэль некалькі нагадвае сабой старых майстроў. Не глядзячы на гэта, яна свежая, прыемная і выразная.

Цікавыя пейзажы мастака В. Марова—«Ранняя вясна ў горадзе» і «Шэры дзень». Маляўніча і выразна шэрыя сцялянскія хаты (Лейтманскай маты), Удалы «Мужчыны партрэт», зроблены тушшю. Мастак даў рад эцюдаў і вярхоўных людзей з прыроды. Але ўсё гэта пакуль што эцюды, спроба здольнасцей і сіл, спроба знадзя. Цяпер мастак працуе над кампазіцыяй «Ля магілы героя». Яна толькі-што распчатая, і пра яе цяжка што-небудзь сказаць пэўнае.

Паводле ўспрымання жыцця і прыроды незвычайна самабытныя малоды мастак В. Дзешко («Ветракі», «Родны дом», «Стары з вёдрамі» і другія). Аднак, пакуль-што ў жывапісных адносінах гэта надзвычай сур'ёзна, аб якім цяжка гаварыць, як аб мастацкіх творах.

У Гродні жыве 60-гадовы мастак Балеслаў Іванавіч Болдак, разьбяр па дрэву, які сваёй творчасцю зрабіў значны ўплыў на разьбярнае беларускае мастацтва. Ён стварыў рад прыгожых і выразных разьбярных абразоў і пабудоваў некалькі цудоўных алтароў у цэрквах і касцёлах. Ён мае вялікую практыку ў разьбярстве, вялікі вопыт работы. Гэтага своеасаблівага і практыкаванага майстра можна было-б прыцягнуць для работы з моладдзю па скульптурнай і разьбярнай справе, для працы ў мастацкай студыі, якая мяркуецца быць адчынена ў горадзе Гродні.

Калектыв Гродзенскіх мастакоў адчувае патрэбу ў сур'ёзнай дапамогі і падтрымцы з боку Саюза савецкіх мастакоў БССР. Асабліва патрэбна дапамога Калодзі. Яе неабходна накіраваць на правільны творчы шлях.

Антон УС.

Дзяржаўная карцінная галерэя БССР. П. Гапоненка «Немцы адыйшлі». Фота-рэпрадукцыя Г. Бугаенкі.

Абмеркаванне матэрыялаў X-га пленума Аргкамітэта Саюза савецкіх мастакоў СССР

На працягу двух дзён у Саюзе савецкіх мастакоў БССР адбываўся сход, на якім абмеркаваліся матэрыялы X-га пленума Аргкамітэта Саюза савецкіх мастакоў СССР.

Даклад аб выніках работы пленума, зрабіў заслужаны дзеяч мастацтва БССР М. Керзін.

Пасля даклада пачаліся спрэчкі. Слова бярэ ўдзельнік пленума мастак Л. Лейтман. Ён адзначае, што вывады тав. Керзіна надзвычай суб'ектыўныя. Невыпадкова, што ў дакладе так мала гаварылася аб той творчай дыскусіі, якая мела месца на пленуме і разгарнулася вакол экспаніраваных работ на Усесаюзнай выстаўцы 1946 г.

«Мне здаецца,—значыць Л. Лейтман,—што трэба было-б гаварыць не толькі аб тых работах і мастаках, якія прадстаўлены на выстаўцы, але і прааналізаваць усё беларускае мастацтва, каб пераканацца, у чым наша моц і ў чым слабасць. Абмежавацца толькі характарыстыкай работы Я. Зайцава і не спыніцца на асабліва-васячых майстэрствах другіх мастакоў—гэта не поўная характарыстыка стану нашага выяўленчага мастацтва».

У сваім выступленні народны мастак БССР, лаўрэат Сталінскай прэміі скульптар З. Азгур адзначае, што мастацкая накіраванасць выстаўкі ёсць стайка на рэалізм. Аб'ектыўнымі асновамі мастацтва з'яўляецца—веданне перспектывы, прапорцыя, анатомі чалавека, будовы рчы і г. д. А трэба шчыра прызнацца, што гэтай элементарнай пісьменнасці і не хапае некаторым мастакам.

На выстаўцы ў Маскве мне давялося сутарыцца з трохі Героем Савецкага Саюза Пакрышкіным. Я ў яго запытаў:—Якім-бы Вы жадалі бачыць сябе ў мастацтве?

—Такім, якім я сябе стварыў у жыцці. Гэтым ён падкрэсліў, што яго вобраз можа быць раскрытым не толькі праз перадачу яго суб'ектыўных якасцяў, але і праз яго слаўныя героічныя справы. Мастацтва апынае жыццё, яно ўзвышае чалавека. Але гэта можа быць толькі тады, калі мастак будзе мець пэўныя прафесійныя веды. Суб'ектыўны рэалізм, якраз заклікае нас, каб мы не па сутнасці стварылі вартыя нашай вялікай Сталінскай эпохі.

Керзін і іншыя прамоўцы правільна паставілі і вырашылі на пленуме праблему далейшага развіцця савецкага выяўленчага мастацтва, асабліваці якога заключаюцца ў тым, што яно шматгруднае па сродках адлюстравання, але адзінае-па сваёй філасофскай значнасці. Калі мастак звязаны са сваім народам і выказвае яго надзеі і думкі, адлюстроўвае родную яму прыроду, побыт,—тады яго будучы разумець усе народы, і ўсім ён будзе падабацца. Нацыянальную асаблівасць творы нельга абмяжоўваць рамкамі этнаграфічнасці.

Мастак заўсёды павінен быць народным. Ён не павінен абмяжоўвацца нейкімі эстацкімі задачамі, усхаленнымі старымі і займацца толькі вузкім тэхнічным жывапісу. Мастак павінен апыаць усё тое новае, прыгожае, што ірадажаецца ў нашым жыцці.

Мастаказнаўца І. Хозэраў значыць, што ў разважэнні аб сацыялістычным рэалізме дакладчык абмінуў момант мастацкай праўды і значэнне жывапіснай культуры, якія так неабходны нашым мастакам. Мастацкая праўда нараджаецца ў працэсе шматгадовай працы, яна ёсць вынік майстэрства. Задача мастака, як у свой час сказаў М. Горькі, заключаецца ў тым, каб паказаць, як пераблацецца зямля, як змяняецца яна жыццём.

Трэба адмовіцца ад старых матыяў у жывапісу. Час брацца за вавуўматальныя палотны, якія так неабходны для ўзвешчэння нашага часу.

Мастак П. Гаўрыленка ў сваім выступленні аспрэчыў некаторыя сцверджанні тав. Керзіна. Ён лічыць, што докладчык заклікае да старога акадэмічнай школы, супроць прычыпу якой часта выступалі лепшыя руекія мастакі, стварочыя свой, толькі ім уласцівы, мастацкі стыль у межах рэалістычнага мастацтва.

Нам трэба яшчэ больш сур'ёзна падрыхтавацца да выстаўкі, прысвечанай 30-годдзю савецкай улады.

Аб вучоце моладзі ў старых мастакоў гаварыў З. Паўлоўскі.

Уражання і крытычныя заўвагі пра асобныя работы мастакоў выказалі ў сваім выступленні мастакі А. Шыблеў і А. Кроль.

У заключэнні выступіў старшыня Саюза савецкіх мастакоў БССР І. Ахрэмчык.

М. Керзін

БЕЛАРУСКІЯ МАСТАКІ НА УСЕСАЮЗНАЙ ВЫСТАЎЦЫ

На Усесаюзнай выстаўцы ў Маскве ёсць некалькі карцін беларускіх мастакоў. Па сутнасці, іх нельга назваць карцінамі, бо гэта толькі яшчэ незакончаныя кампазіцыі карцін—незакончаныя рэчы, якія амаль не даюць ніякага ўяўлення аб творчым абліччы іх аўтараў.

Пачнем з Я. Зайцава. Як жывапісец, ён валодае вялікімі кампазіцыйнымі здольнасцямі. Эскізы і карціны, якія ён пісаў раней, заўсёды былі цікавымі і глыбока задуманымі. Тут мы будзем гаварыць пра яго эскіз «Пахаванне партызана». Гэта рэч, безумоўна, незакончаная, але нват па эскізу, не глядзячы на ўсе недахопы і памылкі ў рысунку, бачна вялікае шчырае пачуццё. Гэта не халодная рэч. У фігуры вельмі шмат выразнасці, і сама кампазіцыя, хоць і мае некаторыя недадуманыя фігуры, вельмі проста і праўдзіва пабудавана.

Зайцаў насычана, густа ўспрымае фарбы, але глядзячы на свет бачым праз крыху зацямненне шкло. Гэта, вядома, недахоп. Але нейкая свая атмасфера, якой напоўнены яго карціны, надае яго творам своеасаблівыя рысы. Яго эцюд «На Свіслачы» вельмі насычаны фарбамі. Фарба густая, праўдзівая, жыццёвая, але і гэты эцюд таксама не закончаны, таму і па гэтым эцюду яшчэ нельга гаварыць аб магчымасцях Зайцава.

Работа В. Цвірко «Немцаў вядуць» таксама—падмалевак карціны. Яна зроблена ў выключна кароткі тэрмін. Цвірко не было, відаць, часу прадумаць гэту надзвычай цяжкую тэму. Тут трэба было паказаць пераможцаў ворага, і адносіны да яго пераможцаў. Тут патрэбны вялікі тэкст, добрае веданне псіхалогіі чалавека, каб не перайсці мяжы, бо гэта можа знішчыць этнічную каштоўнасць карціны. Да сваёй тэмы мастак падшоў, не падумаўшы аб вялікіх цяжкасцях, і вырашыў яе чыста знешне—как чацвёртую карціна неадапрацавана. У Цвірко—значныя жывапісныя магчымасці. Гэта відаць з таго, як праўдзіва і маляўніча па тонах

напісана вінтоўка ў крайняй левай фігуры і боты—два мейсцы, якія можна лічыць сапраўды закончанымі.

Цвірко прадставіў шмат эцюдаў. Эцюды «Адліга», «Зіма» выстаўлены на Усесаюзнай выстаўцы, «Зіма вечарзе», «Паводка ў Мінску»—у Трэцкоўскай галерэі. Гэта—малоды мастак, у якога вялікія дадзены; ён праўдзівы, у яго прыгожы высокародны тон, у яго ўжо адчуваецца майстэрства. Але ён яшчэ не выраіраваў свайго асабістага, толькі яму аднаму ўласцівага погляду на прыроду.

Калі ўзяць творы якога-небудзь буйнага мастака, напрыклад, Вяліцкічага-Бірулі, дык адразу відаць, што ў яго ёсць свой погляд на прыроду. У яго свая манера, свая праўда, свой прыём, ён сваёму бачыць прыроду. Гэта—вялікая якасць для мастака. І малоды мастак павінен шукаць перш за ўсё праўду ў прыродзе, а не толькі імітацыю да майстэрства «наогул», не толькі базаванна на той праўдзе, якая ўжо знойдзена другімі Цвірко—таленавіты мастак, і таму мы маем права патрабаваць ад яго вельмі шмат.

У. Сухаверхаў прадставіў на выстаўцы эцюды «Зіма». Гэта мастак-партызан, які ўсю Айчынную вайну праўё у партызанскім атрадзе.

Мы адчуваем у яго «Зіме» простыя, бясхитрасныя пачуцці. Эцюд падкупіла сваёй праўдзінасцю, абуджаючы ўспаміны рэальнай зімы. Вядома, тут няма тонкасці мастацтва, тонкасці каларыта, тут ёсць прымітыўная праўда, але ўсё-ж у мастака перадумова вялікага поспеху. На выстаўцы прадстаўлены акварэлі Л. Лейтмана «Дарога на Каменку»—гуаш і «Зімовы пейзаж»—гуаш акварэль. Лейтман—стала майстра. Прадуе ён амаль выключна ў галіне пейзажа, яго матэрыял—акварэль, гуаш, значна менш—масла.

Ён валодае пэўным высокародствам тону і добрым густам. Шматлікія пейзажныя работы яго заўсёды ўяўляюць

сабой прыгожае, прыемнае для вачэй відовішча. Гэта, безумоўна—плю

У ДАПАМОГУ НАСТАЎНІКУ

У ДАРОЗЕ

Міністэрства асветы БССР правіла каштоўную ініцыятыву, прыступіўшы да выдання зборніка «У дапамогу настаўніку». Пры адуэсці падручніка гісторыі Беларускай літаратуры, пры ўсёй яшчэ значнай цяжкасці ў адшуканні патрэбных матэрыялаў, пераважна выхад такіх зборнікаў мог з'явіцца сапраўдным святлом для выкладчыкаў Беларускай літаратуры.

Пры такіх умовах зусім зразумела, што ад таго, як разглядаюцца пэдагогічныя тэмы ў зборніках, наколькі грунтоўна і прывільна яны вырашаюцца ў метадычных распрацоўках—залежыць узровень выкладання Беларускай літаратуры і ў канчатковым выніку—пэсьменнасць новага пакалення.

Таму выхад кожнага зборніка «У дапамогу настаўніку» заслугоўвае агульнай увагі з боку ўсёй Беларускай савецкай грамадскасці, у першую чаргу—літаратурнай.

Змест зборніка «У дапамогу настаўніку» № 2—цікавы і рознастайны. Апрача такіх дакументаў, як «Зварот таварыша І. В. Сталіна да народа» (ад 2.9.1945 г.), у зборніку змешчаны артыкулы: «Янка Купала і яго паэзія» Якуба Коласа, «Кандрат Крапіва» П. Дубовіка і Я. Зомерфельда, «Кузьма Чорны» Л. Баўдзёя, «Эдуард Самуіленка» А. Маслоўскага, «Аб творчасці М. Танка» Алесі Александровіча, «Пятрусь Броўка» І. Жыдовіча, «Творчасць Якуба Коласа ў гады Вялікай Айчыннай вайны» Я. Фіглюскай, «Аркадзь Куляшоў» Я. Зомерфельда, «Асноўныя матывы пэмы Якуба Коласа «Сымон Музыка» М. Рашчэні.

Змястоўным з'яўляецца артыкул Якуба Коласа «Янка Купала і яго паэзія». З другіх матэрыялаў зборніка трэба адзначыць артыкул Алесі Александровіча, Я. Зомерфельда і П. Дубовіка.

Артыкул Коласа «Янка Купала і яго паэзія» (нават пры сваім, параўнальна, невялікім аб'ёме) дае агульную характарыстыку творчасці Янкі Купалы і ў гэтым сэнсе паслужыў настаўніку сапраўды вартасным і аўтарытэтным дапаможнікам.

Даволі вычарнальным, як метадычная распрацоўка, з'яўляецца артыкул Алесі Александровіча «Аб творчасці М. Танка». Артыкул напісаны цікава, пераканаўча. У першай частцы артыкула даецца ўважлівае аб'ясненне аб умовах, у якіх развіваўся да верасня 1939 г. творчасць Максіма Танка; у другой частцы гаворыцца аб літаратурнай дзейнасці паэта і аналізуецца асобныя творы, пераважна давераснёўскага часу; у трэцяй—знаходзім разгляд пэмы «Янук Саліба».

У артыкуле сустракаюцца цікавыя суспастаўленні і паралелі, удала дадзены аналіз твораў і вобразы, раскрыты іх гістарычныя карані. Параўнанне лірычнага героя давераснёўскай паэзіі М. Танка з купалаўскім Мужыком, гэраінай пэмы «Янук Саліба» з іншымі вобразамі жанчыні ў Беларускай літаратуры—накіроўвае думку чытача да далейшага, самастойнага даследавання тэмы.

Некаторым цікавым думкам вызначаецца таксама артыкул «Аркадзь Куляшоў» Я. Зомерфельда. Аўтар дае правільнае ўважлівае аб творчасці А. Куляшова, аб яго месцы ў нашай літаратуры і тых асаблівасцях, якімі адрозніваецца паэт ад сваіх папярэднікаў і сучаснікаў.

Заслугоўвае увагі таксама артыкул П. Дубовіка і Я. Зомерфельда «Кандрат Крапіва».

Праўда, у ім ёсць некаторыя праблемы. Напрыклад, калі ўжо аўтары загалілі аб Крапіве, як аб прадаўжальніку Крылова, варта было-б адзначыць тое новае, што ў развіццё Беларускай байкі ўнёс Кандрат Крапіва. Хачелася-б у метадылагічным артыкуле мець больш дакладны і ясны фармулёўку, чым, скажам, такую, як «незвычайнае ўжыванне слова».

Не шkodзіла-б таксама больш дэталі ставіцца да чыстаты мовы і не карыстацца без патрэбы такімі словамі, як «кічлівы», «купаўнае», «ацяжарваць» (воз) у сэнсе «абцяжваць», «нарэчка», «дабаражэнне», «разаблачае» і г. д. Але ўсё гэта не пазбаўляе вышэй прыведзены артыкулы пэўнай вартасці.

У меншай ступені гэта можна сказаць аб метадычных распрацоўках М. Рашчэні, І. Жыдовіча, А. Маслоўскага і Л. Фіглюскай.

У артыкуле «Асноўныя матывы пэмы Якуба Коласа «Сымон Музыка» М. Рашчэня абгрунтоўвае свае асобныя думкі, але нельга сказаць, што яго аналіз—глыбокі. Аўтар звужуў магчымасці аналіза, абходзячы той шырокі грамадскі і палітычны гэта, на якім Колас узнімае праблему лёсу Беларускага мастака з народа ў мінулае.

Ёсць у артыкуле і парэшкі ў адносінах чыстаты мовы, выразнасці стылю, добрага густу. Чаго варта, напрыклад, такія звароты як «несна... складала лепшыя пачуцці (!) у часы адпачынку (!)», «Сымон Музыка жыў у эпоху праклятага мінулага», або словы «отпаведзе», «адухавічваючы», «супрышчыцца» і г. д. Часамі аўтар не да месца ўжывае слова «сугольны» («Жыццё Сымона ў карчмары Шэле—гэта супольны здзек і жорсткае эксплуатацыя»). У Беларускай мове гэтае слова азначае прыблізна тое самае, што і «сумесны».

Аўтар не бачыць смешнасці, а рэдактар не шкадуе месца на такіх пустых разважаннях, як: «...Змест вызначыў і характэрную форму. Змест і форма тут знаходзяцца ў дыялектычным адзінстве. Змест вызначае форму, форма дапаўняе змест» (стар. 155). Што новага даць настаўніку такая «сафістыка»?

Артыкулы І. Жыдовіча «Пятрусь Броўка» і А. Маслоўскага «Эдуард Самуіленка» не вызначаюцца ні глыбінёй думкі, ні дакладнасцю аналіза.

«У асобе Эдуарда Самуіленка,—піша А. Маслоўскі,—Беларуская савецкая літаратура мае аднаго з буйнейшых пэсьменнікаў» (стар. 59). Мова яго апаўданаў дасягвае багата. Пэсьменнік не абмяжоўваецца «яксыма» (!!) лексіонам, ён пашырае сваю мову за кошт новага літаратурнага і жывога слоўніка (стар. 62). «Дзе... зноў працягвае плаценне дзіўнай мары...»—чытаем у раздзеле аб рамане «Будучына».—«Чытач перажывае сваё асаблівае пачуццё таго, як калі-б ён сам адыйшоў у мінулае і глянуў-бы на сваё здайсненнае цыперашняе...» «Інжынер-ла-туденці праходзіць праз увесь раман і за ім дигнецца, усё нарастаючы, цёплае цяжэнне надзей, чаканняў, паэзіі будучага...» (стар. 67). «Так пейзаж гучыць у тон перажыванняў Арцёма» (стар. 70). Такія і ў іншых пэсьменнасці і сэнсавыя «вынаходкі», здаецца, павінен быў-бы зважыць і выправіць рэдактар зборніка.

Не без хібав і артыкул І. Жыдовіча: «У апавесці «Каландры» аўтар разгортвае...»—чытаем у артыкуле,— «працэс умяшчэння каласнага ладу і пераўтварэння людзей у працэсе класавай барацьбы...» (стар. 93). «Расказаўшы аб аесе сваіх герояў, Броўка ўсё свае пачуцці аддае тым, хто гераічна змагаўся...» (стар. 109) і г. д. Гэта—тыповы прыклад абмяжавасці да сваёй працы.

Артыкул Л. Фіглюскай «Творчасць Якуба Коласа ў гады Вялікай Айчыннай вайны»—цікавы па задуме, і калі-б працу над ім давесці да канца, быў-бы карысным дапаможнікам для школы. Але ў той форме, у якой артыкул змешчаны ў зборніку, у ім не адпавядае ўнутранаму значэнню падтэм нават прапорцыя асобных раздзелаў (раздзел «Сатыра» надзены шырокі, чым пэма «Суд у лесе» і г. д.).

Значная частка твораў, урыўкамі з якіх аперыруе аўтар, не адносіцца да часу Айчыннай вайны. У артыкуле сустракаюцца голаджарлацкія свёрджанні, павярхоўны аналіз думкі, якія не заўсёды ілюструюць тэму аўтара, а таксама недапрацаваныя сказы.

«Знаходзячыся ў глыбокім тэле-соченым Узбекістане—Якуб Колас напружана працуе для фронту, для перамогі...» «Непасрэднасць пачуцця адданасці да Айчыны», «Пэсьменнік прымаў шырокі ўдзел на митынг...», «Творы народнага пэсьменніка, вядомыя не толькі ў СССР, але і за яго межамі, служылі і служыць духоўнаю стравою нашых войнаў». Якая бездаказнасць і безгустоўнасць!

«У хвіліну суровых выпрабаванняў (гаворыцца аб часе Айчыннай вайны)... Колас змагаўся і змагаецца за гістарычна-справядліваю справу». Ціперашні час—і змагаецца—ужыты ў дацэнніце да мінулага! У выніку—супярэчнасць з граматыкай і простым сэнсам.

Аднак, гэтыя парэшкі здадуцца дробнымі, калі заглянем у артыкул Л. Баўдзёя «Кузьма Чорны».

Гаворачы аб ранніх творах К. Чорнага, аўтар артыкула не скупіцца на такіх «перлаў»: «Чорны малое глухыі вёскі, дзе ў трухлявых хатах іх уласнікі выдучылі прымітунае жыццё, дзе на вузкіх сялянскіх палосах, парослых быльняковымі межамі (!) пануе такая прымітунаа апрацоўка зямлі» (стар. 37).

«Неабдымнасць зямных дарог стварэе аўтарскую лірычную прыўзняскасць...» «Захалленне зямнымі дарогамі... цікавыя пэсьменніка таму, што ў іх прасторах ён бачыць шырокае жыццё без канца і краю (?)» (стар. 39).

«Кантраснасць кампазіцыйнай адбыска і на стылі, дзе (!) аўтар ахвотна ўжывае катахрзу і аксюмаран. Побач (!) з радасцю і смуткам, са звонкай цішынёй мы сустракаем разгорнуты стылістычны прыём» (стар. 40).

«Сілаю моўных сродкаў аўтарам выра-соўваецца праз мову характар кулака-хажы Скуратовіча» (стар. 54).

«Мова краўца насычана зборнай іроніяй, якая пераходзіць у абурэнне супроць прыгнятальнікаў: «каб табе дактары храпу латалі»—жадае ён кулаку Ярмалінскаму» (стар. 54).

Падобныя «быльняковыя межы» растуць на кожнай старонцы і цытаваць іх—значыла-б перанісць палову артыкула.

І таму крыху дзіўна чытаць у артыкуле Л. Баўдзёя такую ацэнку мовы Чорнага: «У цэлым (!) яна з'яўляецца добрым прыкладам літаратурнай мовы». Такім чынам, Кузьма Чорны зарабіў у Баўдзёя «чацвёрку» па роднай мове.

У заключэнні хочацца запытаць, у чым-жа была праца рэдактара зборніка С. А. Умрэйкі? Ці-ж толькі ў тым, каб з аднолькавай безважнасцю прымаць і добрыя і дрэнныя артыкулы?

І, нарэшце, у зборніку ёсць яшчэ адзін гатунак «кветчак» — карыктарскія. Не будзем лічыць, колькі паставілі г. д. Народны артыст БССР Б. Платонаў у адзначэнні толькі некаторыя, найбольш прыкрасныя памылкі.

На стар. 10 чытаем: «Бумажкоў», замест «Бумажкоў», «Сельніцкі» замест «Сельніцкі». Так адбылося «перакрышчэнне» двух герояў Айчыннай вайны. Двойчы надрукавана з малой літары «Колас» (стар. 110 — 121), а ў трэцім мейсцы зладзілена чытаем: «Якуба Колас» (стар. 126). Цытата з пэмы А. Куляшова «Сцяг брыгады» атрымала «новы» сэнс:

«І прышла я сюды—удаўца, замест «удаўца»»

Дазволь прымасціцца (стар. 140). Вось што значыць адно лішняе «ц»! А на старонцы 155 не там паставлены працяжнікі стварыў новы тэрмін: ліра—пічвая пэма!

У канцы зборніка амшчаны праект тлумачальнай заліскі аб адзіным аграфічным рэжыме ў школе. У гэтым дакуменце, між іншым, чытаем: «Значную дапамогу ў справе павышэння пэсьменнасці вучняў можа аказаць... адзіна сумесны паход усіх працаўнікоў народнай асветы супроць непэсьменнасці ва ўсіх яе правах».

Ці-ж не адносіцца гэта і да некаторых аўтараў метадычных распрацовак?

Будзем спадзявацца, што ў наступных нумарах зборніка «У дапамогу настаўніку» чытач не сустрэнецца з падобнай аўтарскай і рэдактарскай неахайнасцю.

М. ГРЭМКА.

ПАСЛЯ БОЮ

(Памяці Леаніда Гаўрылава)

Бывала,
Гінулі ў часе атак
Добрыя хлопцы ў нас.
Не вельмі здзіўляўся
Тады марак—
Ён думаў:
— Ну што-ж, вайна.

Калі-ж, наступаючы,
У барацьбе
Паў яго друг—пабрацім—
Хіба-ж ён мог
Павяршыць сабе,
Што больш

Не сустрэнецца з ім?
Ходзіць марак
Пасля бою ўвесь дзень,
Забывшы на стому й спакой.

— Барозкі, скажыце:
Мо' бачылі, дзе
Любы таварыш мой?
Сярод забітых—
Не бачы нідзе.

Вакла варанкі чарное кілім,
Ступіць марак
І кладацца след
Фіндэставай плямай за ім.

Нагнецца—
У наздраватых снігах сырых
Брусніцаў чырвоны разліў,
Колер юнацкіх пуснаў у іх,
Што ведаў марскі аналіз.

Халодную ягду кіне ў рот,
Каб смагу трохі суняць.
Даносіцца зводзілі песні ўзлёт—
Знаёмныя словы зямныя.

Гэтую песню ў коле сямброў
Спяваў яго друг вайны.
А мо' сапраўды і няпер ён жыў?
І з песняй наперад пайшоў?
Ніхто не адкажа.

Вакол — цішыня,
І толькі
Над стромкай скалою
Вогнены вымпел
Шуміць, як вясна
На Беларусі май.

Пераклаў з рускай мовы
А. ЗАРЫЦКІ.

Звычайна ў артыкулах, дзе разгляда-лася творчасць пачынаючых, вылася гутарка аб усіх творах, якіх паступілі ў рэдакцыю за пэўны прамежак часу. У гэтых артыкулах побач з малапэсьменнымі маладымі аўтарам, якія мавы імняны ўважэнне аб літаратуры, навучаліся і тыя здольныя маладыя аўтары, што праходзяць заканамерны цяжкі шлях творчага фармавання і станаўлення.

З людзьмі, якія знаходзяцца ў дарозе да пэтычнага майстэрства, трэба весці асобную гутарку. Неабходнасць гэтага выдкіаецца і тым, што за апошні час рэдакцыя «ЛІМ» атрымоўвае ў пераважнасці лісты з творами, на якіх прыкметна адзнака пэўных здольнасцяў і ўмельства. Такой катэгорыі маладых аўтараў не трэба тлумачыць, што такое рыфма, рыфма і іншы першпачатковыя аtryбуты пэтычнай гаспадаркі. Даводзіцца толькі адказаць гэтым таварышам на іхнія скаргі — чаму іх мала друкуюць?

Адначасна Міхал Іванавіч Калінін у гутарцы з маладымі сялянскімі пэсьменнікамі, што скончылі літаратурныя курсы пры оргкамітэе Саюза савецкіх пэсьменнікаў, сказаў:

«Вы гаварылі тут аб няўдачах у сваёй пэсьменніцкай рабоце, скаргаліся, што вас мала друкуюць. Наўжо вы адразу хочаце зрабіцца пэсьменнікамі, «прыгры-мець на ўвесь свет»? Напісаў у нас чалавек нарыс і хоча, каб адразу яго надрукавалі. Не, вы напішыце дзесяць, і добра, калі дзесяты будзе прыняты да друку. Калі ўсё друкаваць, што ў нас пішуць, не хопіць і паперы».

Хто хоча стаць пэсьменнікам, няхай уважліва прычытае хачь-б біяграфію Бальзака, як ён змагаўся, каб працаваць у рады буйнейшых пэсьменнікаў.

У працэсе творчага станаўлення надзвычайна вялікую ролю набываюць мова, умение даводзіць задуму да канца ды пошукі ўласнага голасу.

Усё гэта якраз і з'яўляецца «ахілесавыя пятой» шмат каго з маладых аўтараў.

Пачынаючы паэт Барыс Лунькоў ужо друкаваўся на старонках рэспубліканскіх выданняў. У яго вершах ёсць лірычнае неспрэчаснасць і шчырасць, на першы погляд яго творы напісаны гладка, з пэўным веданнем элементарных асноў пэтычнай тэхнікі.

Вось тыповы для Барыса Лунькова верш—

Зарніца—пшасце

Калі ты быў малы зусім,
Цябе я толькі нарадзіла,
Над ложкам ясна тваім
Зарніца ў неце засяпіла.
Ты ручыцямі злавіць
Стараўся мгіліва праменні.
Мне век ніколі не забачыць
Короткай ночкі той вясенняй.
Тады сунішна сах драмаў.

Да пастаноўкі оперы „Травіята“

Сюжэт і вобразы оперы Вердзі «Травіята» запачытаны з рамана французскага пэсьменніка А. Дзюма (сына) «Дама з камеліямі». Гэта адзін з першых раманаў у галарыі твораў французскіх пэсьменнікаў, напісаных у абарону жанчыні—ахвяр гэтак звавага «грашовога меху».

У саракавых гадах мінулага стагоддзя парызжкі сямой Мары Дзюплесі лічыўся адным з найбольш цікавых і бліскучых салонаў дам «поўсвецца». У ім можна было сустрэць вядомых палітычных дзеячоў, пэсьменнікаў, музыकाў. Трапіўшы ў гэты салон, малады паэт Дзюма, закахався ў Мары і дамогся ўзаемнасці.

Хутка аб гэтай сувязі загалілі не толькі ў «поўсвецца», але і ў змшэйшым свеце.

Бацька Дзюма, выдатны рамэст, усхваляваны лёсам сына, на кар'еры якога магла адбыцца гэтая сувязь—якая з пункту гледжання буржуазнай маралі лічылася зняважлівай — прыхаў у Парыж і ўгаварыў сына паехаць у Афрыку, раздліваючы, што час і адгледзіць здолеюць агасіць пачуцці маладых людзей.

Вярнуўшыся праз паўгода ў Парыж, Дзюма ўжо не застаў у жывых Мары Дзюплесі. Яна памерла з яго імем на вуснах ад хваробы лёгкіх, памерла ў адзіноце, пакінутая сваімі сябрамі і прыхільнікамі.

Смерць каханай жанчыны зрабіла на пэсьменніка вялікае ўражанне, і з'явілася прычынай напісання рамана «Дама з камеліямі».

Вердзі, які марыў напісаць оперу да суцэсна сюжэт, спыніўся на рамане Дзюма, але забарона твора перааказала яго амяжываць свой намер.

Тады Вердзі, каб пераадолець цензурныя рыгаці, стварэа лібрэта, змяніў імяны дзейных асоб і пераносачы час дзеяння ў XVIII стагоддзе. Назваўшы сваю оперу «Травіята» (на-італьянска—«Распусніца»), ён тым самым нібы-та асуджае паводзіны Вялеты, але ўсім ходам дзеяння апраўдвае і ўзімае яе на п'едэстал гераіні.

Гэта была зразумелая нам хітрасць мастака, які імкнецца пераадолець цен-

Ляпэсткі кветак ледзь шасцелі
І дзе-ні-дзе, то тут, то там
Зарніцы з неба ўліз ляпелі.
І ты, смячок, тады сваю
Зарніцу шчасна запрымжыў,
Пад песню ціхую маю,
Пад шплат лілавых суквеццаў.

З якіх прычын гэты верш не надходзіць да друку?

«Зарніца-пшасце» — тыповы ўзор беспрадметнага квалага лірычнага верша, які нічога не гаворыць чытачу з-за адсутнасці акрэсленай задумкі і шаблона-насці мастацкіх сродкаў.

Сантыментальныя разважання аб традыцыйнай зорцы, якая з'явілася ў небе, калі маці нарадзіла сына, не маюць ні жыццёвага абгрунтавання, ні новага вырашэння старажытнай тэмы аб «зорцы-шчасці». Усё гэта вельмі адлягнена, туманна. Прычым, на гэтую тэму было напісана багата вершаў, дзе зорка-шчасце была не нейкім абстрактным сымбалам: яна то з'яля з вёжаў Крэмыя, то свідчалася з каскі савецкага война-вызлліцеля. Мала таго, што Барыс Лунькоў не здолеў вырашыць па-новому гэтую тэму, ён яшчэ і апрашуў яе ў старую даўно зношаную вобразную і моўную вопратку: «мгіліва праменні», «клад шплат лілавых суквеццаў», «ясная зарнічка», «кароткай ночкі той вясенняй» і г. д. Верш мае таксама і стылістычныя і моўныя недакладнасці, накіталт: «ляпэсткі кветак ледзь шасцелі».

Пэсьменнік павінен валодаць талентам назіральнасці, браць з рэчаіснасці найбольш тыповыя з'явы, вычарнальна і пераканаўча вырашыць узятую тэму—да канца даводзіць сваю задуму.

Васіль Матэвушаў, аўтар з досыць вялікім пэтычным стажам, наўна распрацоўвае тэму мужнасці савецкага тэму ў час Айчыннай вайны. У яго вершы «Гарт» шмат чаго незразумелага і схематычнага. Савецкі баці, прыхаўшы з фронту на абаронны завод, убацьму на грудзях майстраву медалі і здзіўляюць:

— Наўжо-ж вы, сябры,
Вавалялі?
На танках-жа
Чый тады гарт?

І адразу ідзе бездапаможная і незразумелая канцоўка:

Яны
Пашапталіся нешта
Ды кічліць мяне да пячэй...
Тут вызнаў усё я дарэшты,
Убачыўшы іх
Мацярэй.

Чытач якраз і не «вызнаў усё дарэшты» з верша Матэвушава: да якіх «пячэй» падыходзіць баці і чаму ён там убачыў «мацярэй»? Можна толькі дзела слабай рыфмы.

Да таго-ж, гэтае «пячэй» і «мацярэй» вымагае зрабіць аўтару завагу аб неахайнасці яго мовы.

Хтосьці сказаў, што пэсьменнік пачынаецца з мовы. І ў гэтым ёсць вялікая праўда, бо не можа атрымацца пэсьменніка з чалавек, які не ведае роднай мовы. Матэвушаў піша: «Гарошко чужы свет», «секрэта».

Народная артыстка БССР І. Ждановіч у ролі Джульеты (спектакль «Рамэо і Джульета» ў тэатры імя Янкі Купалы)

Калі пэсьменнік з большага авалодаў формай, дык на гэтым яму яшчэ нельга ставіць кропку. Трэба уважліва і сур'ёзна ставіцца да закончанасці і мэтаакрэванасці твора, унікаць неперадуманасці.

Патро Прыходзька ў сваім вершы «Вёска Альшоў», дзе маецца рад трынаццаці і сапраўды мастацкіх мецц, не прадумаўшы як след фабулу, робіць недапушчальныя памылкі, якія псууюць яго твор. Канцоўка гэтага верша не мае сувязі з пачаткам.

Вершы здольнага паэта Паўлюка Прануза: «Пад самаходкамі гравіца», «На плечы гострыя харталаў», «Васілёк» хва-рююць на залішняй іверсці ў сказах (спраломаны цяжкімі мяталам дамоў павалі чараны»), ёсць у іх і русіцызмы («павестка», «шчэль», «жмуём»).

Для гэтай ніжкі сваіх вершаў Прануза выбраў нестыловыя падзеі з вясенняга жыцця і вырашыў іх слаба, значна ніжэй сваіх магчымасцяў.

Канцоўка гэты невялікі артыкул аб маладых паэтах, якія сёння творча фармууюцца, шукаючы ўласных метадаў адлюстравання нашай рэчаіснасці, хочацца ізноў прывесці цэлыя бацькоўскія словы Міхала Іванавіча Калініна, сказаныя ім у гутарцы з маладымі пэсьменнікамі:

«Пажадаю вам поспеху ў вашай рабоце і скажу на развітанне: толькі не трэба губліцца. Асабліва не губляцеся, калі ваш твор забракавалі. У такіх выпадках вы павіны сабе гаварыць: «Забракавалі—напішу другую работу, забракую—нішчы яшчэ». Калі не хочацца пісаць, лепш не пісаць. А калі хочацца пісаць, з упартасцю дабівайцеся свайго. Не змяшчай двух ваших работ, пішыце трэцюю, чацвёртую, пакуль не дасягнеце поспеху. Толькі тады вы будзеце пісаць па-сапраўднаму і зробіце сапраўднымі савецкімі пэсьменнікамі».

А. ВЕЛЗАРАЎ.

Абмеркаванне новай сімфоніі П. Падкавырава

18 чэрвеня музыкальна-рэпертуарная камісія Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР абмеркавала новую сімфонію Беларускага кампазітара П. Падкавырава.

У абмеркаванні прынялі ўдзел: Начальнік Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР П. Лютарыч, народная артыстка СССР і БССР Л. Александровская, кампазітары А. Багатыроў, Я. Шкоцік, М. Аладу, Р. Пукст, Д.